

PŁOCKIE ŚRODOWISKO MUZYCZNE – WYBITNI PRZEDSTAWICIELE, cz. I

Emma Tekla Altberg (1889-1983)

Urodziła się 14 stycznia 1889 r. w Płocku¹, pochodziła ze średnio zamożnej, inteligentnej rodziny żydowskiej. Jej ojciec - Mojżesz Altberg posiadał do I wojny światowej dobrze prosperujący tartak. W okresie późniejszym pełnił funkcję księgowego. Matka – Paulina z domu Golde pracowała jako nauczycielka muzyki. Emma Altberg miała czworo rodzeństwa: dwóch braci – Józefa i Lucjana oraz dwie siostry – Marię i Annę. Rodzice E. Altberg mieszkali w Płocku do wybuchu II wojny światowej. Byli znani w mieście z aktywności w żydowskich organizacjach charytatywnych. M. Altberg założył w okresie międzywojennym stowarzyszenie „Kropla mleka”, które wspierało biedne matki, wychowujące samotnie dzieci. Opiekował się także domem starców i domem sierot. Był radnym miejskim, kierował bankiem kupieckim. Założył i pełnił funkcję dyrektora w „Towarzystwie Udzielania Pożyczek Bezprocentowych Drobnym Kupcom i Rzemieślnikom – Zgoda”. Kuzynem rodziny Altbergów był Izaak Lejb Percec, który odwiedzał często ich rodzinę w Płocku. Dalsze losy rodziców Emmy Altberg są nieznane².

W okresie wczesnego dzieciństwa Emma Altberg kształciła się w domu pod kierunkiem matki Pauliny z domu Golde, z zawodu nauczycielki muzyki. W 1901 r. została przyjęta do IV klasy Gimnazjum Żeńskiego w Płocku. W lutym 1905 r. wzięła udział, podobnie jak cała młodzież Królestwa Polskiego, w strajku szkolnym, w wyniku którego została usunięta z VII klasy (maturalnej) gimnazjum. Po usunięciu z Gimnazjum Żeńskiego, jej nauczycielką fortepianu przez kilkanaście miesięcy była Katarzyna Jaczynowska z Instytutu Muzycznego w Warszawie³. W związku z rozpoczęciem nauki w Instytucie, Emma Altberg przeniosła się na jesieni 1905 r. do Warszawy.

W 1906 r. E. Altberg wyjechała do Genewy, a następnie do Berna, gdzie rozpoczęła studia uniwersyteckie⁴. Równocześnie kontynuowała naukę w zakresie gry na fortepianie u prof. Bruna⁵. Dalsze studia muzyczne podjęła w Paryżu w Schola Cantorum u Blanche Selvy. Ukończyła obowiązkowy 4-letni kurs studiów w 1913 r., po czym pozostała na uczelni dodatkowo na rok akademicki 1913-1914

na „kursie dla absolwentów na przyszłych koncertantów”⁶. W czasie I wojny światowej przebywała na Podolu w miejscowości Chrzanówka i okresowo, w latach 1914-1915, w Petersburgu. Tam doskonaliła swą grę na fortepianie u prof. Wengerowej.

W okresie dwudziestolecia międzywojennego przebywała w Warszawie, gdzie prowadziła działalność pedagogiczną, publicystyczną i społeczną. W okresie tym zajmowała się także działalnością koncertową. Kilkakrotnie wystąpiła wówczas m.in. w Płocku, gdzie zaprezentowała cykl audycji wypełnionych prelekcjami i muzyką. W Warszawie nauczała w szkole przy Warszawskim Robotniczym Stowarzyszeniu Przyjaciół Dzieci. W latach 1931-1933 r. prowadziła ponadto w Warszawie kursy muzyczne dla dzieci, była ich kierownikiem i nauczała gry na fortepianie. Od 1931 r. do rozpoczęcia wojny prowadziła dział muzyczny „Expressu Porannego”. Pisała sprawozdania i artykuły na temat ruchu muzycznego, pełniła funkcję krytyka muzycznego. Emma Altberg była jednym z założycieli Stowarzyszenia Miłośników Muzyki Dawnej, powstałego w Warszawie w 1925 r., wchodziła w skład Zarządu Stowarzyszenia. Przebywała dwukrotnie w Paryżu na kursach interpretacji muzyki dawnej. Pogłębiała tam wiedzę o muzyce dawnej u Wandy Landowskiej⁷.

Po wybuchu II wojny światowej przeniosła się do Wilna, gdzie otrzymała posadę nauczycielki w Konserwatorium Wileńskim im. Mieczysława Karłowicza. Przebywała tam w latach 1939-1941. Obok pracy pedagogicznej również koncertowała, często w radio wileńskim. Po wkroczeniu oddziałów niemieckich zmuszona była opuścić miasto. Przeniosła się na Białoruś, w okolice Lidy, utrzymywała się z prywatnych lekcji muzyki. W latach 1944-1945 przebywała ponownie w Wilnie, pracowała jako nauczyciel szkoły muzycznej⁸.

W kwietniu 1945 r. wróciła do Polski i zamieszkała w Łodzi. Podjęła pracę pedagogiczną i popularyzatorską w Ludowym Instytucie Muzycznym w Łodzi. Nauczała gry fortepianowej i lekcji słuchania muzyki w szkole muzycznej Instytutu. Pełniła funkcję kierownika sekcji umuzykalnienia, w Instytucie pracowała do 1948 r. Równocześnie od 1946 r. prowadziła klasę fortepianu w Państwowej Średniej

Szkole Muzycznej w Łodzi. W 1951 r. została etatowym pracownikiem Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej w Łodzi. Prowadziła klasę klawesynu, naukę o literaturze klawesynowej i historię tego instrumentu. Rektor uczelni Kazimierz Sikorski w piśmie skierowanym do Ministerstwa Kultury i Sztuki określił ją jako „najwybitniejszą specjalistkę w zakresie gry na klawesynie w Polsce, która osiągnęła bardzo dobre wyniki w pracy”⁹. Centralna Komisja Kwalifikacyjna uchwałą z 26 października 1956 r. nadała jej stopień profesorski i tytuł „samodzielnego pracownika nauki w wyższych szkołach artystycznych”¹⁰. W Wyższej Szkole Muzycznej w Łodzi pracowała do 1967 r.

E. Altberg była doskonałym pedagogiem. Dyrektor Konserwatorium w Wilnie J. Bendorius wysoko oceniając pracę pedagogiczną E. Altberg, pisał: „Emma Altberg wykazała się ogromną dojrzałością pracy i prawdziwym zrozumieniem obowiązków nauczyciela. Poziom jej klasy nosił piętno dojrzałości artystycznej”¹¹, osiągała bardzo dobre wyniki w nauczaniu¹². Jej działalność dydaktyczną najtrafniej charakteryzuje opinia jej uczennicy – Barbary Strzeleckiej, zamieszczona w „Ruchu Muzycznym”: „Osoba mądra i wszechstronnie wykształcona, rozmiłowana w swoim zawodzie, miała wyjątkowy talent pedagogiczny i serdeczne podejście do ucznia”¹³. Rektor PWSM w Łodzi prof. Kiejstut Bacewicz pisał natomiast w 1961 r.: „E. Altberg... jest najwybitniejszym w Polsce specjalistą w zakresie gry klawesynowej i należy do najpoważniejszych znawców twórczości Bacha oraz całej twórczości przedklasycznej. Bardzo poważne zasługi prof. Emmy Altberg streszczają się w: ... stworzeniu kadry młodych klawesynistów rozwijających działalność estradową wysokiej klasy artystycznej. Poza tym do wybitnych osiągnięć prof. E. Altberg należą jej liczne, cieszące się wzięciem, wartościowe prace z dziedziny literatury pedagogiczno-muzycznej oraz – reprezentujące bardzo wysoki poziom wiedzy fachowej – prace publicystyczne”¹⁴.

Na uwagę zasługuje publicystyczna i naukowo-pedagogiczna działalność E. Altberg. Po II wojnie światowej napisała wiele artykułów naukowo-pedagogicznych o charakterze metodycznym. Zamieszczane były m.in. w popularnym piśmie specjalistycznym „Poradnik Muzyczny”, dostarczały cennych informacji metodycznych i repertuarowych. Swoje publikacje prezentowała również na łamach „Ruchu Muzycznego” i „Muzyki”. W 1950 r. wydała w Krakowie ważną pracę pt. *O klawesynowym ujęciu Bacha*, jedną z pierwszych prac w naszym kraju o muzyce dawnej¹⁵. E. Altberg opracowała i opublikowała wiele niezwykle cennych pozycji nuto-

wych o charakterze pedagogicznym. Wydawnictwa nutowe jej autorstwa stanowią do dziś podstawową literaturę, w oparciu o którą realizowane jest kształcenie muzyczne w Polsce. Publikacje ukazały się w dwóch wydawnictwach: Państwowym Wydawnictwie Muzycznym i Spółdzielni Wydawniczej „Czytelnik”. Najważniejsze wydawnictwa nutowe, opracowane przez E. Altberg: *Wybór łatwych utworów klasycznych dla początkujących* (1950 r.), *313 wprawek na fortepian* (1947 r.), *Wybór utworów z XVII i XVIII wieku na fortepian* (1956-1965), *Studium gry polifonicznej na fortepian* (1964 r.), *Czytanki muzyczne, Zbiór utworów mistrzów XVIII wieku na fortepian i klawesyn* (1953 r.), *Muzyka na instrumenty klawiszowo-strunowe z XVI, XVII i XVIII wieku, Zbiór łatwych utworów kompozytorów rosyjskich i radzieckich na fortepian* (1953 r.), *Wybór łatwych utworów na 4 ręce* (1951-1952).

Emma Alberg zmarła 4 lipca 1983 r. w Warszawie.

Ks. Józef Antoniak (1859-1926)

Wyróżniał się jako pedagog, organizator szkolnictwa muzycznego, dyrygent i działacz społeczny. Położył duże zasługi na polu pedagogicznym i popularyzatorskim w okresie międzywojennym. Dzięki jego pracy nastąpiło ożywienie muzyki kościelnej w Płocku. Postawił na wysokim poziomie nauczanie muzyki w Seminarium Duchownym oraz w Biskupiej Szkole Organistowskiej. Przyczynił się także do rozwoju amatorskiego ruchu chóralnego w mieście.

Ks. Józef Antoniak urodził się w listopadzie 1859 r. we wsi Olszew, w powiecie Sokołów Podlaski. Kształcił się w Gimnazjum Państwowym w Siedlcach. Po ukończeniu szkoły wstąpił w 1878 r. do Seminarium Duchownego w Płocku. Święcenia kapłańskie otrzymał w 1883 r. Przez pięć lat pełnił obowiązki wikariusza Parafii św. Bartłomieja w Płocku. Od 1888 do 1892 r. był wikariuszem katedralnym i jako człowiek umuzykalniony zajmował się śpiewem. Utworzył i prowadził chór chłopięcy, dyrygował też chórem alumnów. Po kilkuletnim pobycie w Płocku był kolejno proboszczem w Radzyminie, Grudusku, Serocku, Słupi i Dąbrowie. W sierpniu 1913 r. powrócił do Płocka, otrzymując nominację na profesora śpiewu w Seminarium Duchownym i dyrygenta chóru katedralnego. Równocześnie rozpoczął pełnienie obowiązków sekretarza Kurii Diecezjalnej.

Obowiązki nauczyciela śpiewu w Seminarium Duchownym pełnił w latach 1913-1926¹⁶. W tym okresie położył wielkie zasługi dla rozwoju kultury

muzycznej w Seminarium, wywarł swoją osobowością duży wpływ na wychowanków. W nauczaniu śpiewu kierował się rozporządzeniami Kościoła, uwzględniał szczególnie dokument „Motu proprio” wydany przez Piusa X w dniu 22 listopada 1903 r. Program studiów podzielony został przez ks. J. Antonia na części teoretyczną i praktyczną. Dążył do rozbudzenia u wychowanków wrażliwości muzycznej, podejmował różnorodne działania służące temu celowi. Zorganizował bardzo dobry chór alumnów, z którym występował podczas rozmaitych uroczystości i koncertów. Współorganizował życie artystyczne i kulturalne Seminarium, umożliwiając wychowankom poznawanie sztuki muzycznej. Dążył do tego, by śpiew alumnów powrócił do dawnej świetności i by każdy alumn wyniósł z Seminarium dobrą znajomość muzyki. Nie posiadał wprawdzie specjalistycznego wykształcenia muzycznego, ale oddany był szczerze sprawom śpiewu i muzyki. Będąc teoretycznym i praktycznym znawcą śpiewu gregoriańskiego, posiadającym wyjątkowo subtelny słuch muzyczny, pracował z wyjątkową gorliwością.

W 1917 r. zainicjował i doprowadził do założenia w Płocku Biskupiej Szkoły Organistowskiej. Był jej dyrektorem i jednocześnie opiekunem chóru szkolnego, nauczał także chorału gregoriańskiego. Obowiązki kierownicze pełnił do 1926 r., jego dalszą pracę przerwała przedwczesna śmierć. Szkole poświęcił wiele energii, zatroszczył się o stworzenie programu, zadbał także o wysoki poziom nauczania i dobór odpowiedniej kadry pedagogicznej.

Zmarł 17 czerwca 1926 r. w Płocku¹⁷.

Janina Grabowska-Kuczevska (1897-1963)

Janina Grabowska - Kuczevska była wybitną pianistką, akompaniatką, działaczką społeczną i zasłużonym pedagogiem. Położyła wielkie zasługi dla rozwoju kultury i upowszechniania muzyki w Płocku w okresie dwudziestolecia międzywojennego.

Janina Grabowska urodziła się 14 czerwca 1897 r. w Warszawie¹⁸. Średnie wykształcenie muzyczne uzyskała w Szkole Muzycznej Zofii Iwanowskiej-Ossendowskiej, kształciła się w klasie fortepianu Zofii Ciborowskiej-Buckiewiczowej (absolwentki Konserwatorium Muzycznego w Warszawie). Wyższe studia muzyczne i kurs wirtuozowski ukończyła w Konserwatorium Muzycznym w Petersburgu w klasie prof. Włodzimierza Drozdowa¹⁹, ucznia A. Jesipow-Leszetyckiej. Studiowała także w klasie kameralnej prof. Aleksandra Głazunowa. Po powrocie do Polski kształciła się w mistrzowskiej klasie prof. Egon Petriego w Krakowie.

Po zakończeniu nauki rozpoczęła intensywną działalność artystyczną, koncertowała jako pianistka i kameralistka. Występowała m.in. wspólnie ze znanym skrzypkiem Janem Wolankiem z Krakowa. Wkrótce dała się poznać jako dobra solistka i znakomita akompaniorka. Jej praca została szybko zauważona i otrzymała propozycję Krajowego Biura Koncertowego z Krakowa wspólnych koncertów z wybitnym polskim skrzypkiem prof. Stanisławem Barcewiczem²⁰. Wspólnie z tym wielkim artystą wzięła udział w cyklu koncertowym w latach 1919-1920 w południowej Polsce, występując m.in. w Zakopanem, Nowym Sączu, Tarnowie i Krynicy²¹.

W 1923 r. po raz pierwszy wystąpiła w Płocku, towarzyszyła wówczas jako akompaniorka prof. Stanisławowi Barcewiczowi. Tu poznała artystę-malarza Witolda Kuczevskiego, za którego wkrótce wyszła za mąż. Zamieszkała na stałe w Płocku. Wspólnie ze S. Barcewiczem koncertowała później jeszcze w Płocku trzykrotnie. Po raz ostatni zagrała z nim 25 marca 1925 r. na koncercie Płockiego Towarzystwa Muzycznego²².

Janina Grabowska przyczyniła się w wielkim stopniu do rozwoju płockiej kultury muzycznej. Jej różnorodne i aktywne działania pedagogiczne i artystyczne przyczyniły się do pełniejszej realizacji procesu wychowania muzycznego w Płocku. Potwierdzeniem tego może być wielka ilość występów artystki. W latach 1923 – 1936 J. Grabowska wzięła udział jako solistka i kameralistka w przeszło 300 koncertach i audycjach dla młodzieży. Przygotowała i wygłosiła równocześnie kilkadziesiąt prelekcji, objaśniających koncerty i audycje²³. Włączyła się aktywnie w pracę społeczną, uczestniczyła w działalności Płockiego Towarzystwa Muzycznego i Klubu Artystycznego Płocczan. W Klubie Artystycznym Płocczan pełniła przez kilka lat funkcję kierownika Sekcji Muzycznej. Była również członkiem Towarzystwa Naukowego Płockiego i stałym aktywnym współpracownikiem warszawskiej Organizacji Ruchu Muzycznego - ORMUZ²⁴. Przyczyniła się do zorganizowania, w okresie międzywojennym, akcji koncertowej dla płockiej młodzieży szkolnej, wzięła czynny udział w tym przedsięwzięciu. Audycje te organizowane cyklicznie przy współpracy Płockiego Towarzystwa Muzycznego, Klubu Artystycznego Płocczan i Organizacji Ruchu Muzycznego wywarły olbrzymi wpływ na proces wychowania muzycznego. Kształtowały i rozwijały zainteresowanie muzyką, rozbudzały potrzeby estetyczne dzieci i młodzieży.

W okresie międzywojennym J. Grabowska - Kuczevska towarzyszyła jako akompaniorka wielu znanym artystom polskim, grała m.in. z Wacławem

Kochańskim (skrzypce), Zofią Ossendowską, Aleksandrem Michałowskim (bas), Laurą Konopnicką-Pytliańską, Zofią Niziniecką (śpiew), Wandą Cholewo-Czekierską (sopran) i Kazimierzem Blashke (wiolonczela). Towarzyszyła także znanym plockim artystom - Tadeuszowi Kowalskiemu (wiolonczela) i Antoniemu Kowalskiemu (skrzypce).

J. Grabowska cieszyła się dużym i zasłużonym uznaniem w Płocku. Wielokrotnie otrzymywała po swych występach, znakomite recenzje w miejscowej prasie. Po występie artystki 23 lutego 1930 r. podczas 42 Poranka Muzycznego w plockiej prasie pisano: „Nasza znana pianistka p. J. Grabowska w swym występie solowym wykonała szereg utworów, w których ujawniła się najbardziej wyraziście jej indywidualność odtwórcza, wyrażająca się w swobodzie technicznej, lekkości tonu i podkreślenia rysów charakterystycznych każdego z kompozytorów”²⁵. Po innym koncercie artystki w 1935 r. pisano: „(...) Z pianistów słyszeliśmy w bieżącym sezonie siły pierwszorzędne: Szpinalski, Dygat, Łabuński, Ungar to nazwiska, które same za siebie mówią. Stając po nich na estradzie nie było rzeczą łatwą. P. Grabowska swoim występem, jako solistka, jeszcze raz nas przekonała, że nie tylko nie ustępuje tamtym artystom, ale owszem, śmiało obok nich stając może”²⁶.

Jednym z najbardziej znaczących koncertów pianistki był występ w 1933 r. podczas Akademii Papieskiej. Koncertowała wówczas z orkiestrą symfoniczną pod kierunkiem ks. Kazimierza Starościńskiego, złożoną z muzyków Filharmonii Warszawskiej i artystów miejscowych. Zagrała z dużym powodzeniem *Koncert c-moll op. 37* Ludwika van Beethovena. Prasa wypowiedała się z wielkim uznaniem o prezentacji pianistki: „... Gra solistki wykazała w całej pełni doskonałe zrozumienie stylu Beethovenowskiego, oparte na olbrzymim poczuciu artystycznym i ugruntowanej, solidnej technice...”²⁷. O wysokim poziomie wykonawczym pianistki świadczy także jej radiowe koncerty. Jeden z nich odbył się 22 lipca 1937 r., wystąpiła wówczas w poznańskim radio, wykonała utwory Domenico Scarlattiego, Ludwika van Beethovena, Feliksa Mendelssohna i Ignacego Jana Paderewskiego²⁸.

Występy J. Grabowskiej przyjmowane były bardzo przychylnie nie tylko przez miejscową publiczność w Płocku. O wartości jej gry świadczy również wypowiedź wybitnego kompozytora Władysława Żeleńskiego, po jednym z koncertów pianistki w Krakowie, który znany był powszechnie jako bardzo surowy krytyk. Twórca ten przyszedł po koncercie do artystki, złożył jej gratulacje i powiedział: „Tak granego Bacha przez tak młodą pianistkę nigdy jeszcze nie słyszałem”²⁹.

Na szczególną uwagę zasługuje działalność pedagogiczna J. Grabowskiej, o różnorodnym i zaplanowanym charakterze. Pianistka prowadziła klasę fortepianu i nauczała historii muzyki w Szkole Organistowskiej, w Gimnazjum Żeńskim im. R. Żółkiewskiej przygotowywała audycje słowno – muzyczne, które posiadały zamierzony charakter dydaktyczny i popularyzatorski. Zorganizowała i prowadziła także prywatne kursy gry fortepianowej, które posiadały wysoki poziom nauczania i cieszyły się dużą popularnością w Płocku. Składały się zwykle z trzech poziomów kształcenia, wstępnym etapem nauki był kurs przygotowawczy, po nim następowały kursy: niższy i średni³⁰. Uczniowie klasy fortepianu wywodzili się z plockich szkół powszechnych i średnich. Praca pedagogiczna J. Grabowskiej była wysoko oceniana w środowisku. Podkreślano, iż jest obdarzona niepospolitymi zdolnościami w kierunku pedagogiki muzycznej i cechuje ją duża precyzja w interpretacji utworów, dostrzegana w starannym opracowaniu utworów³¹. J. Grabowska opierała się w pracy pedagogicznej na wartościowym, z punktu widzenia metodycznego, repertuarze. Zwracała szczególną uwagę na wybór odtwarzanych kompozycji, uwzględniała najlepsze wzory klasyczne³².

Janina Grabowska popularyzowała wiedzę muzyczną w Płocku również poprzez wygłaszanie szeregu odczytów i prelekcji. Przygotowywała je zgodnie z zainteresowaniami pianistycznymi, uwzględniała także szeroki pierwiastek popularyzatorski i dydaktyczny. Swoje prelekcje ilustrowała często przykładami muzycznymi. Wielkie znaczenie miał fakt, iż większość przygotowanych przez nią odczytów adresowana była do plockiej młodzieży szkolnej. Na uwagę zasługuje także działalność publicystyczna J. Grabowskiej. W 1932 r. ukazał się w „Dzienniku Płockim” cykl artykułów pod wspólnym tytułem *Moje wspomnienia o Stanisławie Barcewiczu*. Autorka wspomina postać wielkiego polskiego skrzypka, przypomina wspólne z nim koncerty. Artykuły te nie posiadają wyłącznie charakteru wspomnieniowego, ich walorem są przede wszystkim cele edukacyjne. Wnoszą wiele cennych informacji o polskim życiu muzycznym epoki³³.

Lata okupacji J. Grabowska spędziła w Wyszogrodzie. Po wyzwoleniu, podjęła ponownie pracę pedagogiczną w Płocku. Dnia 1 października 1950 r. została nauczycielem w Państwowej Szkole Muzycznej im. Karola Szymanowskiego w Płocku. J. Grabowska pracowała w wymiarze 18 godzin tygodniowo, nauczała gry na fortepianie. Zajęcia szkolne realizowała w 3 dni w tygodniu, w dalszym ciągu mieszkała wówczas w Wyszogrodzie³⁴. W plockiej szkole pracowała do

1960 r., dalsze nauczanie przerwała na skutek pogarszającego się stanu zdrowia.

Zmarła w Wyszogrodzie 9 grudnia 1963 r.

Antoni Januszewski (1863-1930)

Urodził się w 1863 r. Ukończył Konserwatorium Muzyczne w Warszawie w 1890 r. w klasie waltorni, uzyskał również świadectwo kwalifikacyjne na nauczyciela muzyki. W 1891 r. uzyskał na tej samej uczelni atestat kapelmistrza wojskowego.

Był jednym z założycieli i aktywnym członkiem Płockiego Towarzystwa Muzycznego. Brał czynny udział w koncertowej działalności Towarzystwa, występował jako dyrygent zespołów oraz solista³⁵. W oparciu o istniejące źródła można ustalić, iż w latach 1900³⁶-1904³⁷ wchodził w skład zarządu Towarzystwa. Prawdopodobnie pełnił tę funkcję również w latach następnych. W latach 1900-1902 r. był opiekunem i dyrygentem orkiestry Towarzystwa. Zespół ten składał się z miejscowych muzyków profesjonalnych i najlepszych amatorów³⁸. Z zespołem występował podczas rozmaitych koncertów organizowanych staraniem stowarzyszenia.

W listopadzie 1900 r. objął funkcję opiekuna chóru Płockiego Towarzystwa Muzycznego. Funkcję tę pełnił krótko, ponownie objął ją na przełomie 1903/1904 r. Prowadził chór dłuższy czas, osiągając dobry poziom artystyczny. O prawidłowym rozwoju chóru świadczy repertuar wielu koncertów, wypełniony wartościowymi pozycjami muzycznymi. Przykładem może być koncert z dnia 13 grudnia 1905 r., podczas którego wykonano dwie kantaty Stanisława Moniuszki: *Sonety Krymskie i Widma*³⁹. A. Januszewski pełnił również przez pewien czas funkcję kierownika chóru męskiego stowarzyszenia.

Z chwilą wznowienia działalności Płockiego Towarzystwa Muzycznego po I wojnie światowej w 1921 r. włączył się aktywnie w prace organizacji, wszedł w skład tymczasowego Komitetu Towarzystwa⁴⁰. W latach dwudziestych nieprzerwanie wchodził w skład zarządu stowarzyszenia. Zasłużył się szczególnie jako organizator zespołów stowarzyszenia, z którymi wziął udział w licznych koncertach i uroczystościach⁴¹. W latach 1926-1928 pełnił funkcję opiekuna chóru mieszanego PTM, zespół prowadził z sukcesami, a praca ta była ceniona w środowisku⁴².

W 1926 r. objął funkcję kierownika i dyrygenta orkiestry Płockiego Towarzystwa Muzycznego⁴³. Zespół składał się z profesjonalistów oraz najwybitniejszych miejscowych amatorów, wykonywał utwory poważnego i lżejszego repertuaru. Orkiestra pracowała nieregularnie, były okresy wzmożonej pracy artystycznej i okresy zmniejszenia aktywności. Pod

Antoni Januszewski (Fot. ze zbiorów Muzeum Mazowieckiego w Płocku)

koniec lat dwudziestych zespół przestał istnieć. A. Januszewski doprowadził do ponownego utworzenia orkiestry w 1930 r.⁴⁴, wkrótce jego dalszą pracę przerwała choroba.

A. Januszewski prowadził aktywną działalność pedagogiczną, należał do grona najbardziej aktywnych nauczycieli muzyki w Płocku. Był jednym z organizatorów szkoły muzycznej w Płocku utworzonej przy Płockim Towarzystwie Muzycznym na początku XX wieku, nauczał w klasie organowej. W roku szkolnym 1906/1907 był nauczycielem śpiewu w Gimnazjum Polskim Męskim. Przedmiot ten realizowano w postaci fakultatywnej, w formie zajęć pozalekcyjnych, polegał na udziale uczniów w chórze szkolnym. Niestety, w oparciu o zachowane dokumenty nie można ustalić jak długo pracował w tej placówce.

W pierwszych latach po odzyskaniu niepodległości był opiekunem i dyrygentem orkiestry dętej Gimnazjum Męskiego im. S. Małachowskiego⁴⁵. W latach 1917-1920 był ponadto nauczycielem śpiewu i muzyki w Seminarium Nauczycielskim Żeńskim im. Z. Bukowieckiej⁴⁶. W latach 1926-1929 pełnił funkcję nauczyciela śpiewu w Gimnazjum Żeńskim im. Reginy Żółkiewskiej⁴⁷.

A. Januszewski położył duże zasługi jako kapelmistrz wojskowy, prowadząc orkiestry wojskowe. Zmarł w Płocku 22 lipca 1930 r. w wieku 67 lat⁴⁸.

Jarosław Domagała

Przypisy

- ¹ Archiwum Akademii Muzycznej w Łodzi, dalej: AAMŁJ Akta osobowe nauczycielki Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej Emmy Altberg, k. 11h, Odpis aktu urodzenia i chrztu, wydany przez rzymsko-katolicką parafię św. Aleksandra w Warszawie dnia 7 stycznia 1953 r.
- ² J. Przedpełski, *Żydzi płocki – Dzieje i martyrologia 1939-1945*, Płock 1993, s. 151.
- ³ AAMŁ, Akta osobowe nauczycielki Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej Emmy Altberg, k. 10.
- ⁴ Studiowała w Genewie przez 2 semestry nauki społeczne. Przeniosła się później na wydział filozoficzny Uniwersytetu w Bernie. W Bernie studiowała 3 semestry, po czym poświęciła się studiom muzycznym.
- ⁵ AAMŁ, Akta osobowe nauczycielki Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej Emmy Altberg, k. 10.
- ⁶ AAMŁ, Akta osobowe nauczycielki Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej Emmy Altberg, oświadczenie Feliksa Wiesenberga, k. 12.
- ⁷ L. Cieślak, *Emma Altberg – pedagog i działacz społeczny*, (w:) „Zeszyt naukowy Akademii Muzycznej w Łodzi”, 1987, nr 14, s. 14.
- ⁸ Tamże, s. 15.
- ⁹ AAMŁ, Akta osobowe nauczycielki Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej Emmy Altberg, k. 12.
- ¹⁰ AAMŁ, Akta osobowe nauczycielki Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej Emmy Altberg, k. 18-19.
- ¹¹ AAMŁ, Akta osobowe nauczycielki Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej Emmy Altberg, k. 11g.
- ¹² Większość jej uczniów zajęła się pracą pedagogiczną lub rozpoczęła karierę wirtuozowską. Jej studentami byli m.in. E. Mikucka, A. Goździńska, P. Rogalska, C. Majewski, J. Gruczyńska, J. Sieradzka, I. Zalewska, K. Popławska, B. Strzelecka, B. Przedecki, D. Kleczkowska, E. Nieznańska, M. Chawryło.
- ¹³ B. Strzelecka, *Wspominając Emmę Altberg*, „Ruch Muzyczny” 1984, nr 2, s. 26.
- ¹⁴ AAMŁ, Akta osobowe nauczycielki Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej Emmy Altberg, k. 23.
- ¹⁵ L. Cieślak, *dz. cyt.*, s. 26.
- ¹⁶ W. Jezusek, *Śp. Ks. Kan. Józef Antoniak – Profesor Sem. Duch. i Dyrektor Szkoły Organistowskiej w Płocku*, „Miesięcznik Pastorski Płocki” 1965, nr 4/5, s. 117.
- ¹⁷ Tamże, s. 116-120.
- ¹⁸ APP, Akta Szkoły Muzycznej Ludowego Instytutu Muzycznego im. K. Szymanowskiego w Płocku, sygn. 85, nr 24. Pismo dyr. Mieczysława Pilikowskiego do J. Grabowskiej-Kuczewskiej z 28 września 1950 r.
- ¹⁹ K. Starościński, *Janina Grabowska – Kuczewska w dniach Skargowskich w Płocku*, „Życie Mazowsza” 1936 nr 10/11, s. 194.
- ²⁰ J. Grabowska, *Moje wspomnienia o Stanisławie Barcewiczu*, „Dziennik Płocki” 1932, nr 11, s. 2.
- ²¹ J. Grabowska, *Moje wspomnienia o Stanisławie Barcewiczu*, „Dziennik Płocki” 1932, nr 12, s. 2.
- ²² J. Grabowska, *Moje wspomnienia o Stanisławie Barcewiczu*, „Dziennik Płocki” 1932, nr 14, s. 2.
- ²³ K. Starościński, *Janina Grabowska – Kuczewska w dniach Skargowskich w Płocku*, „Życie Mazowsza” 1936, nr 10/11, s. 194.
- ²⁴ M. Kamiński, *Szkic życia muzycznego w Płocku*, s. 23; J. Kuczewska, *Z dziejów ruchu muzycznego w Płocku*, „Notatki Płockie” 1956, nr 2, s. 30.
- ²⁵ *Poranek Muzyczny XLII*, „Dziennik Płocki” 1930, nr 47, s. 3.
- ²⁶ *Z sali koncertowej*, „Głos Mazowiecki” 1935, nr 18, s. 3.
- ²⁷ *Z części koncertowej na Akademii Papieskiej w Płocku*, „Głos Mazowiecki” 1933, nr 36, s. 3.
- ²⁸ *Koncert artystki płockiej w Radio*, „Głos Mazowiecki” 1937, nr 159, s. 3.
- ²⁹ J. Grabowska, *Moje wspomnienia o Stanisławie Barcewiczu*, „Dziennik Płocki” 1932, nr 11, s. 2.
- ³⁰ *Festiwal muzyki i śpiewu*, „Dziennik Płocki” 1934, nr 140, s. 3.
- ³¹ *Popis uczennic i uczniów p. Janiny Grabowskiej*, „Dziennik Płocki” 1929, nr 114, s. 3.
- ³² *Popis uczniów i uczennic J. Grabowskiej*, „Dziennik Płocki” 1931, nr 143, s. 3.
- ³³ J. Grabowska, *Moje wspomnienia o Stanisławie Barcewiczu*, „Dziennik Płocki” 1932, nr 11, s. 2; nr 12 s. 2; nr 13 s. 2; nr 14, s. 2.
- ³⁴ APP, Akta Szkoły Muzycznej Ludowego Instytutu Muzycznego im. K. Szymanowskiego w Płocku, sygn. 85, nr 24. Pismo dyr. Mieczysława Pilikowskiego do J. Grabowskiej-Kuczewskiej z 28 września 1950 r.
- ³⁵ *Koncert*, „Echa Płockie i Łomżyńskie” 1900, nr 94, s. 2.
- ³⁶ *Sprawozdanie finansowe*, „Echa Płockie i Łomżyńskie” 1902, nr 17, s. 2.
- ³⁷ *Z Tow. Muzycznego*, „Echa Płockie i Łomżyńskie” 1903, nr 20, s. 2; *Z Tow. Muzycznego*, „Echa Płockie i Łomżyńskie” 1904, nr 18, s. 2; *Z Tow. Muzycznego*, „Echa Płockie i Łomżyńskie” 1904 nr 20, s. 2.
- ³⁸ *Z Tow. Muzycznego*, „Echa Płockie i Łomżyńskie” 1902, nr 73, s. 1.
- ³⁹ *30-lecie Płockiego Towarzystwa Muzycznego*, „Mazowsze Płockie i Kujawy” 1929, nr 9, s. 105.
- ⁴⁰ *Z T-stwa Muzycznego*, „Kurier Płocki” 1921, nr 30, s. 3.
- ⁴¹ *Śp. Antoni Januszewski*, „Dziennik Płocki” 1930, nr 172, s. 3. A. Rutkowska, *Rola społeczna Instytutu Muzycznego Warszawskiego i znaczenie jego działalności dla polskiej kultury muzycznej*, cz. II (Maszynopis pracy doktorskiej napisanej na wydziale I PWSM w Warszawie pod kierunkiem prof. dr S. Śledzińskiego, Warszawa 1971, Archiwum i Biblioteka WTM).
- ⁴² *Poranek muzyczny*, „Dziennik Płocki” 1927, nr 124, s. 3.
- ⁴³ *Z Towarzystwa Muzycznego*, „Dziennik Płocki” 1926, nr 141, s. 3.
- ⁴⁴ *Poranek muzyczny XLV*, „Dziennik Płocki” 1930, nr 105, s. 3.
- ⁴⁵ S. Kostanecki, *Szkoła w latach 1773-1945*, (w:) *Księga Pamiątkowa Zjazdu Małachowiaków 1180-1957/58*, s. 149.
- ⁴⁶ J. Kisielewska, *Zarys historii naszej szkoły*, Płock 1936, s. 29-30.
- ⁴⁷ Tamże s. 23, 24, 25.
- ⁴⁸ *Śp. Antoni Januszewski*, „Dziennik Płocki” 1930, nr 172, s. 3. A. Rutkowska, *Rola społeczna Instytutu Muzycznego Warszawskiego i znaczenie jego działalności dla polskiej kultury muzycznej*, cz. II (Maszynopis pracy doktorskiej napisanej na wydziale I PWSM w Warszawie pod kierunkiem prof. dr S. Śledzińskiego, Warszawa 1971, Archiwum i Biblioteka WTM).